

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра філософії та культурології

07-05-260M

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійного вивчення
навчальної дисципліни

«Філософія статі»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та
другого (магістерського) рівнів усіх освітньо-професійних
програм спеціальностей НУВГП
усіх форм навчання

Схвалено
науково-методичною
радою НУВГП
Протокол № 1 від 29.01.2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки до практичних занять та виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія статі» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів усіх освітньо-професійних програм спеціальностей НУВГП усіх форм навчання [Електронне видання] / Мельничук М. С. – Рівне : НУВГП, 2025. – 16 с.

Укладач: Мельничук М. С., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та культурології.

Відповідальний за випуск: Шадюк Т. А., кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії та культурології.

Вчений секретар науково-методичної ради Костюкова Т. А.

Попередня версія МВ 06-07-158

\

© М. С. Мельничук, 2025
© НУВГП, 2025

Зміст

1. Вступ.....	4
2. Методичні поради по підготовці до семінарських занять	5
3. Зміст програми навчальної дисципліни	6
4. Теми семінарських занять.....	7
5. Плани семінарських занять.....	8
6. Методи оцінювання знань.....	13
7. Методичне забезпечення.....	14
8. Література	15

1. Вступ

ОК «Філософія статі» — сфера філософського знання, що вивчає стать екзистенційну в її єдності з іншими виявами статі — культурно-соціальними, психологічними, біологічними тощо. «Філософія статі» досліджує полішаровість транскрипцій категорії «стать», їх проявів в багатогранності світу метамодерну, особливо в ракурсі стрімких культурних трансформацій, що безумовно сприятиме зародженню й розвитку відповідного викликам сьогодення інтелектуального рівня знань здобувачів вишу.

Актуальність. Проблеми статі та любові, як полігранно-забарвленого поняття, актуалізуються сьогодні у зв'язку з виходом у світовий простір культури та цивілізації жінки, яка прагне рівних та вільних стосунків зі світом чоловіків. На тлі сьогодення вимальовується абсолютно новий підхід щодо плідності міжстатевих стосунків – це партнерські стосунки, в яких відсутній найменший натяк реваншизму.

Оволодіння знаннями в контексті навчальної дисципліни «Філософія статі» формуватиметься у здобувачів вишу понятійно-категоріальний апарат, професійна лексика. Здобувач навчатиметься основам та методикам наукової та дослідницької роботи, навичками критичного осмислення неокультурологічних явищ які, в свою чергу, є результатами викликів сучасного світу та трансформацій трендів метамодерну.

Мета дисципліни: набуття студентами знань щодо основних тенденцій розвитку гендерної проблематики в сучасній світовій філософії, зорієнтованих на переломно-трансформаційне переосмислення існуючих суспільних феноменів і уявлень про власну ідентичність; аналіз культурологічних та соціально-філософських концепцій поглядів на проблеми статі в сучасному постмодерному суспільстві на тлі відмови від попередньої культурної парадигми.

В процесі опанування ОК «Філософія статі» здобувач повинен

знати:

- зв'язок між гендером/сексуальністю та іншими чинниками ідентифікації (раса, клас тощо) і системами пригнічення (нетерпимість, сексизм, гомофобія, ейджизм тощо), а також їхній вплив на формування особистого досвіду;

- концептуалізацію статевої диференціації в філософських, соціологічних і психологічних теоріях, основні етапи статево-рольової соціалізації людини;
- різні підходи до аналізу статевої кризи в сучасному суспільстві.

вміти:

- творчо засвоювати нову систему світобачення й інтегрувати її в систему особистісного світогляду;
- виявляти проблемні зони під час аналізу особливостей соціалізації молодого покоління в сучасних умовах і формування в молоді сімейно-шлюбних ціннісних орієнтацій;
- застосувати отримані знання у майбутній професійній діяльності на засадах міжкультурної діалогічності; опанувати понятійно-категоріальний апарат навчальної дисципліни "Філософія статі".

2. Методичні поради по підготовці до семінарських занять:

Практичні семінарські заняття є фундаментом творчої самостійної роботи здобувачів в процесі оволодіння змістом дисципліни «Філософія статі». Комплексні знання в контексті філософсько-культурологічних проблематично досягнути, не пропустивши через власну світоглядну транскрипцію. Для освоєння освітньої компоненти необхідна активна праця розуму в єдності з культурною практикою, оскільки дисципліни не просто містить концептуальний набір знань, а сфокусована на те, щоб навчити здобувача самостійно здійснювати аналітику й вміти демаркувати особливості філософсько-культурологічних знань в цілковитій єдності з аспектами цифровізації світу

Усвідомивши матеріал прослуханої лекції, здобувач вишу готується до практичного (семінарського) заняття у відповідності до презентованого плану. Відповідним вагомим аспектом якісної підготовки є опанування понятійно-категоріальним апаратом в ракурсі філософсько культурологічної, та gender проблематик.

Готуючись до занять здобувач повинен використовувати як базову, так і допоміжну літературу, штудіюючи літературні джерела в ракурсі релігієзнавчих, культурологічних й філософських наукових розвідок.

Для самостійної перевірки засвоєних знань до кожної теми подаються контрольні питання.

Лекційний матеріал, теми першоджерел, тестові завдання можна знайти на навчальній платформі Moodle: <https://exam.nuwm.edu.ua/course/view.php?id=3078>

3. Зміст програми навчальної дисципліни Структура навчальної дисципліни.

Назва змістовних модулів і тем	Кількість годин			
	Лекції	Практ. заняття	СРС	Разом
1	2	3	4	5
Модуль I				
Стать, як філософсько-антропологічна проблема				
Тема 1. Філософія статі та її предмет	2	2	9	13
Тема 2. Чоловічість та жіночість: духовне та душевне начала	2	2	9	13
Тема 3. Любов: гармонізація відносин чоловічого та жіночого	2	2	8	12
Тема 4. Вияв гідності людини крізь призму чоловічого та жіночого начал в українській та світовій культурах	2	4	10	16
Модуль II				
Модуль 2. Гендерна актуалізація філософсько-антропологічного підходу				
Тема 5. Гендер в українській культурі	2	2	8	12
Тема 6. Гендер, стать та сексуальність: ЗМІ та поп-культура	2	2	8	12
Тема 7. Гендерна рівність — гендерне партнерство	2	2	8	12
Усього годин	14	16	60	90

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Філософія статі та її предмет	2
2.	Тема 2. Чоловічість та жіночість: духовне та душевне начала	2
3.	Тема 3. Любов: гармонізація відносин чоловічого та жіночого	2
4.	Тема 4. Вияв гідності людини через призму чоловічого та жіночого начал в українській та світовій культурах	4
5.	Тема 5. Гендер в українській культурі	2
6.	Тема 6. Гендер, стать та сексуальність: ЗМІ та поп-культура	2
7.	Гендерна рівність — гендерне партнерство	2
	Разом	16

Самостійна робота студентів

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Трансформації змісту та ролі категорії "гендер" в контексті цивілізаційних рухів.	10
2.	Місце концепцій "філософії статі" в контексті викликів сьогоденного життя.	10
3.	Аналітика першопричин міжгендерних проблематик	10
4.	Сублимаційні першопричини міжгендерної проблематики	10
5.	Проблемність мовного сексизму в сучасному цивілізованому суспільстві	10
6.	Зміст понять «дух» та «душа» Їх місце у гендерній проблематиці	10
	Разом	60

5. Плани семінарських занять

МОДУЛЬ 1. Стать, як філософсько-антропологічна проблема

Тема 1. Філософія статі та її предмет.

Основні категорії і поняття: стать, гендер, філософія, метаантропологія, фемінізм, патріархальність, андрогінність, сублімація, маскуліність, духовність, душевність.

План

1. Філософія статі як гуманістичний поворот у соціогуманітарних науках.
2. Стать у філософсько-антропологічній транскрипції.
3. Основні концептуальні засади гендерної теорії.

Запитання для самоконтролю

1. Назвати підходи до розуміння та визначення поняття «філософія статі».
2. Які основні ознаки гендерної проблематики?
3. У чому полягає зміст концептуальних засад теорії гендеру?
4. Як К. Юнг окреслює архетипи Анімуса та Анімі?
5. Окреслити основні принципи гендерної теорії.

Творчі завдання

1. Висвітлити свою позицію через есе та обґрунтувати думку за такими темами:
 - «Філософія статі та любові» у творчій спадщині М. О. Бердяєва.
 - «Матріархальні» та «патріархальні» комплекси людського буття Еріха Фромма.
2. Створіть презентацію в Power Point на тему «Історичні аспекти гендерних досліджень у світовій гуманітарній науці».

Література: базова: [2,3,7,9], допоміжна: [1,4],

Тема 2. Чоловічість та жіночість: духовне та душевне начала(2 год.)

Основні поняття: трансцендування, архетип, міфологія, метафізика, відчуження, самотність, замість, андроцентризм, мова, свідомість, сексизм, мовний сексизм, гендерна лінгвістика.

План

1. Жіночість та мужність як культурні конструкти.
2. Гендерована мова як віддзеркалення культурної реальності.

3. Проблема статі у масмедійній проекції.
4. Чоловіче та жіноче: самоствердження; гідність.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрити зміст понять «дух» та «душа»? Яке вони займають місце у гендерній проблематиці?
2. У чому суть проблематики спілкування в матриархальному чи патріархальному суспільстві?
3. Що таке фемінітиви?
4. У чому проблемність мовного сексизму в сучасному цивілізованому суспільстві?
5. У чому полягає зміст парадоксальної ідеї О. Вейнінгера в праці «Стать та характер» щодо рис чоловічого та жіночого в одній персоні?

Творчі завдання

1. Створити презентацію PowerPoint на тему «Мовний андроцентризм очима Робін Лакоф».
2. Написати есе на тему «гендер та ЗМІ».

Література: базова: [1–4], допоміжна: [7,9,12]

Тема 3. Любов: гармонізація стосунків чоловічого та жіночого(2 год.)

Основні поняття та категорії: кохання, любов, персоналізм, ерос, танатос, людус. сторге, манія, прагма, агапе, лібідо.

План

1. Любов, пристрасть, дружба: експлікація понять; демаркація взаємозв'язків.
2. Диференціація понять «кохання» та «закоханість».
3. Різновиди категорії «любов».

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Що таке любов? У чому полягає складність формулювання філософського розуміння любові?
2. Чи можна толерантність вважати любов'ю?
3. У чому основна відмінність класифікації понять «любов–пристрасть» та «любов–дружба»?
4. У чому суть модифікації Джоном-Аланом Лі давньогрецької класифікації типів кохання?
5. Як тлумачиться кохання у філософській транскрипції Е. Фромма?

Творчі завдання

1. Опишіть за допомогою схеми різномайття змісту любові, як філософської категорії. Окресліть відмінності.
2. Напишіть есе на тему «Бути коханим – означає бути найіснуючим із всього та всіх».

Література: базова: [1,6,9], допоміжна: [8,12,15]

Тема 4. Вияв гідності людини крізь призму чоловічого та жіночого начал в українській та світовій культурах (2 год.)

Основні поняття та категорії: інь–ян, сентиментальність, духовність, культура, гідність, мораль, моральність, цінності, базові життєві цінності, аніма–аніmus, пуруша–пракриті, мізантропія.

План

1. Чоловічість та жіночість: соціально-психологічний портрет та шлях до гармонії.
2. Архетипи філософії статі: гідність–жіночність, гідність–мужність.
3. Маскулінність та фемінність як гендерні категорії: соціальна роль; аксіологічний аспект.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Яке співвідношення чоловічого та жіночого з існуванням символу інь-ян?
2. Як трансформувалося місце та роль чоловічого та жіночого в розрізі історії людської цивілізації?
3. У чому основна відмінність мислення чоловічого та жіночого, і чи є ця відмінність узагалі?
4. У чому вбачала основну проблему соціально-психологічного становлення обох статей в історії людства С. де Бовуар?
5. У чому спостерігається співвідношення гендерної рівності, та проблеми гідності?

Творчі завдання

1. Написати есе на афоризм Н. Хамітова: «Чоловік відрізняється від жінки своєю здатністю проникати у безодню. Жінка ж відрізняється від чоловіка тим, що носить безодню в собі.
2. Охарактеризувати через есе погляд Зигмунда Фройда «Лібідо, завжди чоловіче».
3. Зробіть презентацію Power Point на тему: «Маскулінність та фемінність – інструментальність та експресивність».

Література: базова: [2,5,8,11], допоміжна: [10,16]

МОДУЛЬ 2. Гендерна актуалізація філософсько-антропологічного підходу

Тема 5. Гендер в українській культурі

Основні поняття і категорії: постмодерн, епістемологія, постнекласика, комплекс Едіпа, комплекс Електри, етносвідомість, андроцид, феміцид, гендерна сегрегація, інцест, символ, екзекутивність, фрустраційно-стресогенний психотип.

План

1. Роль та місце жінки в українській традиційній культурі; еволюція статусу жінки: філософсько-культурологічний аналіз.
2. Жінка-Берегиня в ракурсі українського постмодерну.
3. Маскулінне та фемінне в етнокультурних особливостях українця.

Запитання та завдання до самоконтролю

1. Хто з вітчизняних дослідників займався філософсько-методологічними проблемами статусу жінки в українській культурі? Коротко дати характеристику їх науковим розвідкам.
2. Чим Україна відрізнялася від інших православних країн в родинно-шлюбному ракурсі?
3. Чому сучасна українка наділена характеристиками як фемінного так і маскулінного зразка? Здійснити історико-ретроспективний аналіз.
4. У чому виявляються культурологічні домінанти образу жінки-берегині в українській культурі? Проаналізувати історичну динаміку феномену.
5. Що необхідно екзекутивній культурі для зовнішніх змін?

Творчі завдання

Напишіть есе на тему: «Жінка-берегиня; жінка-герой: український вимір сучасності». Зробіть презентацію PowerPoint на тему:

1. «Еволюція ролі та місця жінки в українській культурі: ретроспективний аналіз».

Література: базова: [1,9], допоміжна: [3]

Тема 6. Гендер, стать та сексуальність: ЗМІ та поп-культура (2 год.)

Основні поняття та категорії: тіло, тілесність, гламур, гламурність, символ, мізогінія, субстанція, організм, краса, аскетизм, суб'єкт, об'єкт, маргинальність.

План

1. Тіло, тілесність, краса–гламурність.
2. Символізм тіла.

3. Реклама та гендерна стереотипізація.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Хто досліджував проблеми тілесності з погляду історії філософії?
2. У яких напрямках доречно показати перехрестя понять «тіло» та «тілесність»?
3. Проаналізувати дослідження О. Гомілко «Метафізика тілесності».
4. У чому виявляється гламурність у виявах світової культури?
5. У чому виявляється фрагментованість тіла в сучасному дискурсі?

Творчі завдання

1. Створіть презентацію на тему:

- «Глем, як трансформація свідомості молоді другої половини ХХ століття»;
 - «Тіло, гламурність та Я».
1. Розробіть презентацію в PowerPoint на вибрані теми:
 - «Гламурність та молодіжна субкультура ХХ століття.»;
 - «Тілесний символізм та ЗМІ».

Література: базова: [4,5,8], допоміжна: [1,3]

Тема 7. Гендерна рівність – гендерне партнерство (2 год.)

Основні поняття та категорії: сексуальність, полігамія, моногамія, біодетермінізм, есенціалізм, пікап, гендерна поляризація, квір-теорія, трансгендерність, гетеронормативність.

План

1. Гендерована сексуальність.
2. Квір-теорія: політично-соціальний рух чи ідентичності альтернатива.
3. Трансгендерність, як явище культури постмодерну.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. У чому виявляються подвійні стандарти в ракурсі гендерованої сексуальності?
2. Які основні механізми вдалого пікапу?
3. Проаналізувати концепції квір-ідентичності.
4. Що ви знаєте щодо концепції гетеронормативності?
5. Яка головна ідея Джокьякертських принципів?

Творчі завдання

2. Створіть презентацію на тему:

- «Квір-теорія: нова цивілізація чи втрата духовності»;
- «Пікап в житті сучасної молоді: мета й методи».

Література: базова: [2,3,4], допоміжна: [1,4]

6. Методи оцінювання знань

Поточна форма контролю включає в себе наступні форми робіт та оціночні бали за їх виконання

№ п.п	Види навчальної діяльності	Оціночні бали
	Відвідування практичних занять	1 б. за 1 заняття
	Підготовка творчого есе по проблемі	4 б.
	Презентація доповіді на семінарському занятті	2-4б. за 1 виступ
	Участь у диспутах під час семінарського заняття	0,5-1 б. за 1 заняття
	Підготовка конспекту першоджерел і використання його під час доповіді.	2 б.
	Виступ з доповіддю на студентській науковій конференції	3 б.
	Виступ з доповіддю на студентській науковій конференції в іншому вузі	5 б.
	Участь у конкурсі студентських наукових робіт	2 б.
	Участь у олімпіаді з культурології	2 б.
	Призове місце в олімпіаді, конкурсі есе чи конференції	5 б.
	Підготовка мультимедійної презентації	5 б.
	Участь у громадських заходах, приурочених релігієзнавчій та культурологічній проблематиці сьогодення	3 б.
	Участь у роботі студентського наукового Філософського гуртка	5 б.
	За якісне ставлення до вивчення дисципліни	1 – 3 б.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Поточне опитування та СРС									Залік	Сума
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	МК1 20	Т 5	Т 6	Т 7	МК 2 20	40	100
8	8	8	10	20	8	8	10	20		

*Залік у тестовій формі складається за умови скасування модульних контролів МК1 і МК2.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку
90-100	Відмінно	зараховано
82-89	Добре	зараховано
74-81		
64-73	задовільно	зараховано
60-63		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. Методичне забезпечення

1. 06-07-06 Мельничук М. С. (2018) Робоча програма «Філософія статі» для студентів всіх спеціальностей. Program of the Discipline "Philosophy of Sex" Speciality all specialisations. [Робочі програми] <https://ep3.nuwm.edu.ua/9327/>
2. 06-07-158 Мельничук М. С. (2018) Методичні вказівки та плани семінарських занять із навчальної дисципліни «Філософія статі» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня усіх

спеціальностей НУВГП денної форми навчання. [Методичне забезпечення] <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/11216>

3. 06-07-58S Мельничук М. С. (2023) Силабус навчальної дисципліни «Теорія та історія мистецтва» для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Креативна та цифрова культура» спеціальності 034 «Культурологія» денної форми навчання. [Силабус] <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/27062>

4.06-07-54S Мельничук М. С. (2023) Силабус навчальної дисципліни «Культурологія та релігієзнавство» для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Готельно-ресторанна справа» спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» денної форми навчання. <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/26105>

5. 06-07-27S Мельничук М. С. (2022) Силабус навчальної дисципліни «Віртуальна культура» для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Креативна та цифрова культура» спеціальності 034 «Культурологія». [Силабус] <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/23105>

8. Література

Базова

1. Батьки і діти: соціальне самопочуття дітей в українських сім'ях. К. : Логос, 2018.
2. Бовуар, Сімона де. Друга стать / у двох томах. К. : Основи, 2007-2008.
3. Крилова С. Краса людини: особистість, сім'я, суспільство (соціально-філософський аналіз) : монографія. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2020. 344 с.
4. Крилова С. А. Стать та любов. Мультиверсум. *Філософський альманах: зб. наук. пр.* К. : Український центр духовної культури, 2014. Вип. 4. С. 38–42.
5. Крилова С. А. Гендерні стратегії та цілісність особистості в освітньому просторі: екзистенційні та соціальні виміри. *Філософія освіти: науковий часопис* / Інститут вищої освіти АПН України, Нац. пед. універс. ім. М. П. Драгоманова, Укр. академія політ. наук. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020. № 1–2 (8). С. 300–309.

6. Мельничук М. Демаркація релігійного та духовного в ракурсі гендерних досліджень: релігієзнавчо-філософський погляд. *Збірник наукових праць (За матеріалами VI Міжвузівської науково-теоретичної конференції молодих науковців)*. м. Житомир, 25–26 лютого 2021 року). С. 72–75.
7. Melnychuk Maksym. Exegesis Of Cyberculture From The Perspective Of The Requirements Of The Tendencies Of The Neoreligiized Metamodern World. *Вісник ЖДУ імені Івана Франка. Випуск 2(92). Філософські науки*. Житомир : вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2022. С. 23–32.
8. Melnychuk M., Saukh P. Tendencies Of Desacralization And Symbolism In Spiritual Culture Through The Prism Of Modernity Challenges *Вісник ЖДУ імені Івана Франка*. Випуск 1(87). Філософські науки. Житомир : вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2020. С. 5–14.

Допоміжна

1. Вейнінгер О. Стаття та характер. К. : ТЕРРА, 2021. 480 с.
2. Крилова С. А. Стаття та любов. Мультиверсум. *Філософський альманах: зб. наук. пр.* К. : Український центр духовної культури, 2018. Випуск 4. С. 38–42.
3. Мельничук М. Символізм та образність у відеоігровій культурі. Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення: зб. наук. праць / за ред. О. Л. Соколовського. Житомир : Видавничий центр ЖДУ імені Івана Франка, 2023. С. 45–48. URL:
<http://eprints.zu.edu.ua/37090/1/%D0%90%D0%9F%D0%A4%D0%9D-2023%20%281%29.pdf>
4. Melnychuk M. Philosophical And Pedagogical Understanding Of Mythological Approaches Of Theomachia In Video Games As Liter / Zaluzhna A, Zoshchuk N., Koberska T., Kovtun O. *Modern Science–Moderni Veda*. Praha. Ceska republika, Nemoros. 2022. # 3. P. 149–158
5. Melnychuk M. Wirtualizacja kultury w perspektywie poszukiwań neoreligijnych w kontekście współczesności. *Українська полоністика : наук. журн.* / Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. –Житомир :[б. в., Т. 18, 2021. С 53–62 (Index Copernicus Ulrich's Periodicals Directory, Citefactor, Google Scholar).